

УДК 930 (477):94(476)

Аляксей Мікалаевіч Загідулін

канд. гіст. навук, дац.,

дац. каф. гісторыі Беларусі, археалогіі і спецыяльных гістарычных дысцыплін
Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы**Aliaksei Zahidulin**PhD in History, Associate Professor, Associate Professor of Department of History of Belarus,
Archeology and Special Historical Disciplines
at the Yanka Kupala State University of Grodno
e-mail: azagidulin@tut.by**КАМУНІСТЫЧНАЯ ПАРТЫЯ ЗАХОДНЯЙ УКРАЇНЫ
Ў СУЧАСНАЙ УКРАЇНСКОЙ ГІСТАРЫЯГРАФІІ:
ТРАНСФАРМАЦЫЯ КАНЦЭПЦЫІ І ТЭМАТЫКІ**

Артыкул прывечаны аналізу трансфармацыі у вывучэнні Камуністычнай партыі Заходняй Украіны ўкраінскай гістарыяграфіяй, якія наступілі пасля 1990-х гадоў. Праводзіцца параўнанне з даследаваннямі Камуністычнай партыі Заходняй Беларусі ў сучаснай беларускай гістарыяграфіі. Аўтар прыходзіць да высновы, што сучасная ўкраінская гістарыяграфія ўдзяліла КПЗУ значна больш увагі, чым сучасная беларуская гістарыяграфія КПЗБ. Украінскія гісторыкі робяць акцэнт на вывучэнні гісторыі КПЗУ ва ўзаемадзеянні з іншымі заходнеўкраінскімі левымі палітычнымі рухамі і плынямі, а таксама імкнуча падкрэсліць нацыянальную арыентацыю заходнеўкраінскіх камуністаў.

Ключавыя словы: Камуністычная партыя Заходняй Украіны, Камуністычная партыя Заходняй Беларусі, сучасная ўкраінская гістарыяграфія, сучасная беларуская гістарыяграфія.

**Communist Party of Western Ukraine in Modern Ukrainian Historiography:
Transformation of the Conceptions and Themes**

The article is devoted to the analysis of changes in the study of the Communist Party of Western Ukraine by Ukrainian historiography that occurred after the 1990s. A comparison with the research of the Communist Party of Western Belarus in modern Belarusian historiography is made. The author concludes that modern Ukrainian historiography has paid much more attention to the CPWU than modern Belarusian historiography of the CPWB. Ukrainian historians emphasize the study of the history of the CPWU in collaboration with other Western Ukrainian social political movements and seek to emphasize the national character of Western Ukrainian communists.

Key words: Communist Party of Western Ukraine, Communist Party of Western Belarus, modern Ukrainian historiography, modern Belarusian historiography.

Уводзіны

Даследаванне дзейнасці Камуністычнай партыі Заходняй Беларусі ў БССР уяўляе сабой шырокі сегмент гісторыі грамадска-палітычнага руху ў Заходняй Беларусі ў складзе Польшчы. Пачынаючы з канца 1980-х – пачатку 1990-х гг. вывучэнне КПЗБ беларускімі гісторыкамі пачынае набываць рысы фрагментарнасці. З пачатку 1990-х гг. па гісторыі КПЗБ не было абаронена ніводнай дысертацыі. Як сцвярджае спецыяліст па гістарыяграфіі Заходняй Беларусі А. А. Савіч, сучасныя даследчыкі калі і згадвалі пра КПЗБ, то ў асноўным акцэнтавалі ўвагу на памылках і праліках КПЗБ [1, с. 210]. Фактычна сучасную беларускую гістарыяграфію гісторыя КПЗБ як прадмет даследавання не цікавіць, гісторы-

кам у незалежнай Беларусі дастаткова вынікаў савецкіх даследаванняў дзейнасці гэтай партыі, нават з улікам таго, што яны грунтуюцца на марксісцкай метадалогіі. Савецкімі беларускімі гісторыкамі хоць і праведзена была значная праца па асвятленні авангарднай ролі КПЗБ у барацьбе за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне, але, на думку А. А. Савіча, шмат якія аспекты гісторыі КПЗБ не атрымалі аб'ектыўнага даследавання. Так, А. Савіч адзначае недастатковы і тэндэнцыйны разгляд працэсу стварэння КПЗБ, які прывёў пазней да пэўнай унутрыпартыйнай барацьбы. Гісторык згадвае тэорыі «аднакарэннасці» і «двухкарэннасці» КПЗБ, якія прасоўваліся савецкай гістарыяграфіяй з улікам грамадска-палітычнай сітуацыі ў БССР [2, с. 12].

Айчынная гістарыяграфія

Сярод сучасных беларускіх даследаванняў гісторыі КПЗБ варта адзначыць публікацыю А. Ф. Вашкевіча аб супрацы КПЗБ і БХД [3], а таксама А. С. Горнага, які імкнецца вызначыць месца і ролю КПЗБ у беларускім нацыянальным руху [4]. Ёсць таксама артыкулы маладых даследчыкаў, прысвечаныя канкрэтным аспектам дзейнасці КПЗБ. Напрыклад, А. Казак у артыкуле «Нацыянальная прыналежнасць жыхароў Палескага ваяводства Польшчы ў ацэнках Камуністычнай партыі Заходняй Беларусі» на аснове аналізу архіўных крыніц прыходзіць да высновы, што КПЗБ лічыла мэтазгодным накіроўваць у Палескі рэгіён агітацыйную літаратуру на рускай і украінскай мовах, а не на беларускай [5, с. 149]. Як адзначае А. Ф. Вашкевіч, КПЗБ паспрабавала наладзіць супрацоўніцтва з БХД – адной з самых уплывовых партый беларускага нацыянальнага руху – пасля VII кангрэсу Камінтэрна, які адбыўся ў 1935 г. і заклікаў еўрапейскіх камуністаў да аб’яднання з усімі дэмакратычнымі арганізацыямі супраць фашысцкай пагрозы. Праўда, шчыльнае супрацоўніцтва не склалася па прычыне ідэалагічнага рознагалосся. Пазней супрацоўніцтва згаданых партый рэалізоўвалася на глебе арганізацыі беларускай адукацыі праз Таварыста беларускай школы, якое кантралявалася КПЗБ, і Беларускі інстытут гаспадаркі і культуры, які падтрымлівала БХД [3, с. 20–22]. А. Ф. Вашкевіч мяркуе, што ўзаемны ўплыў БХД і КПЗБ быў істотны. У многім дзякуючы БХД кіраўніцтва КПЗБ адышло ад сектанцкіх нігілістычных пазіцый па нацыянальнаму пытанню. Камуністы Заходняй Беларусі актыўна падтрымлівалі барацьбу беларускіх хадэкаў супраць паланізацыі каталіцкага касцёла і праваслаўнай царквы.

Канчатковай пераарыентацыі КПЗБ на супрацоўніцтва з беларускімі нацыянальнымі арганізацыямі, на думку А. Ф. Вашкевіча, перашкаджалі адсутнасць самастойнасці КПЗБ і пашырэнне рэпрэсій з боку польскіх улад, якія знішчалі структурныя элементы і КПЗБ, і БХД [3, с. 23–24].

Перагледзець ацэнкі ролі КПЗБ у палітычным жыцці, што склаліся ў айчыннай гістарыяграфіі, імкнецца А. С. Горны, які не лічыць КПЗБ «класічнай камуністычнай партыяй ленінскага ўзору». На яго думку,

КПЗБ з’яўлялася партыяй, у межах якой спалучаліся розныя плыні тагачаснага леварадыкальнага дыскурсу [4, с. 73].

Для вызначэння далейшых перспектываў даследавання гісторыі КПЗБ бачыцца мэтазгодным разгледзець, як сучасная украінская гістарыяграфія вывучае гісторыю Камуністычнай партыі Заходняй Украіны. Сучасныя ўкраінскія гісторыкі не лічаць, што праблемы КПЗУ цалкам даследаваны ў савецкі перыяд, і таму гісторыя гэтай партыі застаецца ў аб’ектыве постсавецкіх украінскіх даследчыкаў.

Сучасную гістарыяграфію леварадыкальнага руху Заходняй Украіны ў складзе Польшчы вывучае значная колькасць гісторыкаў, што аналізуюць сам леварадыкальны рух. Спецыяльнае даследаванне правёў В. Ф. Футала ў сваёй манаграфіі «Гісторыя вывучэння грамадска-палітычнага жыцця ўкраінцаў у міжваеннай Польшчы (1921–1939)» [6], дзе ў адным з раздзелаў кнігі разглядаецца гістарыяграфія леварадыкальнага руху.

Мэта артыкула – вызначыць асноўныя накірункі вывучэння гісторыі Камуністычнай партыі Заходняй Украіны ў сучаснай украінскай гістарыяграфіі; параўнаць тэматыку і падыходы ўкраінскіх вучоных з дасягненнямі сучасных беларускіх гісторыкаў у вывучэнні дзейнасці КПЗБ.

Фактары і сутнасць расколу леварадыкальнага руху ў Заходняй Украіне

Утварыць Камуністычную партыю Усходняй Галіцыі (яе ўзначаліў Карл Саўрыч (Максімовіч)) спрабавалі яшчэ ў лютым 1919 г. Пасля заняцця Галічыны савецкімі войскамі і ўтварэння Галіцкай ССР КПУГ адрадзілася летам 1920 г. Фактычна яна стала абласной арганізацыяй КП(б)У, хоць і захоўвала фармальна самастойнасць. Пасля захопу Польшчай заходніх зямель Украіны Камінтэрн прыняў рашэнне падпарадкаваць мясцовых камуністаў Камуністычнай партыі Польшчы. ЦК КПП не прызнаваў аўтаномных правоў галіцкіх камуністаў, і неўзабаве Камуністычная партыя Усходняй Галіцыі раскалолася на КПУГ-афіцыйную і КПУГ-апазіцыйную. У снежні 1922 г. Камінтэрн у катэгарычнай форме абавязаў абедзвюх КПУГ аб’яднацца. У чэрвені 1923 г. на аб’яднаўчай канферэнцыі была прынята назва «Камуністычная пар-

тыя Заходняй Украіны», і яе дзейнасць распаўсюдзілася на ўсе ўкраінскія землі ў складзе Польшчы [7, с. 301]. У 1927–1928 гг. у КПЗУ адбыўся раскол на нацыянальнае і прамаскоўскае крыло. У 1927 г. большасць ЦК КПЗУ падтрымала нацыянальны ўхл і КП(б)У А. Шумскага, у адказ на што генеральны скаратар ЦК КП(б)У Л. Кагановіч абвінаваціў КПЗУ ў здрадзе. У 1928 г. КПЗУ падзялілася на «шумскістаў» пад кіраўніцтвам І. Крылыка (Васількова), якія складалі большасць, і прыхільнікаў Кагановіча, якія арыентаваліся на Маскву. Урэшце нацыянальна арыентаваныя васількоўцы былі вынішчаны як фізічна, так і арганізацыйна. У цэлым актыўнасць і аўтарытэт КПЗУ з канца 1920-х гг. пачынае зніжацца.

КПЗУ была не адзінай леварадыкальнай партыяй у заходнеўкраінскай палітычнай прасторы. Пад яе ўплывам знаходзіліся іншыя легальныя палітычныя партыі: у 1923–1924 гг. – Украінская сацыял-дэмакратычная партыя (УСДП), у 1926–1932 гг. – Украінскае сялянска-рабочае сацыялістычнае аб'яднанне «Сельроб», якое таксама зведала раскол у 1927–1928 гг., далучыўшыся да «васількоўцаў».

Спроба пастаноўкі гісторыкамі СССР праблемы аб нацыянальным характары заходнеўкраінскага леварадыкальнага руху

У савецкай украінскай гістарыяграфіі яшчэ ў 1950-я гг. разгарнулася дыскусія па пытанні ацэнкі развіцця леварадыкальнага руху ў Заходняй Украіне і прыходу савецкай улады. Згодна з афіцыйнай ідэалагізаванай схемай рэакцыйная ўкраінская буржуазія Усходняй Галічыны пасля развалу Аўстра-Венгерскай імперыі перахапіла ўладу і абвясціла Заходне-Украінскую Народную Рэспубліку, у якой усталяваўся «контррэвалюцыйны буржуазна-нацыяналістычны рэжым». Леварадыкальны рух і вызваленчая барацьба савецкімі гісторыкамі трактаваліся як рэгіянальнае звяно ў агульным ланцугу рэалізацыі ідэі сусветнай сацыялістычнай рэвалюцыі [8, с. 4]. Прынцыпова новую трактоўку падзей пачатку лістапада 1918 г. прапанаваў А. Карпенка, які рэвалюцыйны рух Усходняй Галічыны разглядаў без сувязі з Савецкай Расіяй і Савецкай Украінай. Таксама А. Карпенка фактычна ўпершыню ва ўкраінскай савецкай гіста-

рыяграфіі стварыў і аргументаваў тэзіс аб Украінскай народна-дэмакратычнай рэвалюцыі 1918 г. [8, с. 4], які пазней развіваўся сучаснай украінскай гістарыяграфіяй. Праўда, тагачасная ўкраінская савецкая гістарычная навука жорстка раскрытыкавала гэтыя наватарскія ідэі, і яны атрымалі развіццё намнога пазней.

Такім чынам, яшчэ з 1950-х гг. у ацэнцы леварадыкальнага руху ў Заходняй Украіне складваецца два напрамкі: першы цалкам звязвае рэвалюцыйную дзейнасць з ініцыятывай і кантролем Масквы, другі адстойвае «самастойнасць» у мэтах і сродках грамадска-палітычных сіл, што дзейнічалі на тэрыторыі былой Аўстра-Венгрыі. Сучасная ўкраінская гістарыяграфія прытрымліваецца другога накірунку. Беларуская ж савецкая гістарыяграфія ў вывучэнні КПЗБ прытрымлівалася першага са згаданых напрамкаў.

Пачатак трансфармацыі канцэпцыі ў канцы 1980-х – пачатку 1990-х гг.

Спробы перабудовы савецкай сістэмы ў другой палове 1980-х гг. прывялі да змен у развіцці гістарычнай навукі, у прыватнасці пры вывучэнні дадзенай тэмы. У канцы 1980-х гг. з'явіліся новыя працы па гісторыі камуністычнага руху ў Заходняй Украіне, якія, аднак, мала аддаліліся ад савецкай ідэалогіі. Але і з'яўляюцца работы, прысвечаныя больш шырокім пытанням. У даследаваннях аўтарытэтных савецкіх украінскіх гісторыкаў пачынаюць з'яўляцца новыя ацэнкі дзейнасці камуністаў, нават крытыка. Так, у манаграфіі І. Васюты, якая прысвечана фарміраванню рабоча-сялянскага саюзу ў рэвалюцыйнай барацьбе ў Заходняй Украіне, крытыкуюцца «левацкія» памылкі КПП і КПЗУ, выкліканыя рашэннямі VI кангрэсу Камінтэрна. Згодна з імі левае крыло сацыял-дэмакратыі лічылася не менш небяспечным за фашызм. Гэты падыход ускладняў правядзенне кампарыямі тактыкі адзінага фронту [9, с. 112].

У канцы 1980-х гг. у Львове быў выданы біяграфічны даведнік пра камуністычных актывістаў Заходняй Украіны. У ліку яго аўтараў былі аўтарытэтыныя ўкраінскія гісторыкі Ю. Слыўка, Я. Грыцак, М. Літвін, М. Кухуцяк, А. Зайцаў, А. Краціўскі, К. Навуменка і інш. [10]. Важнасць і навізна дадзенай працы ў параўнанні з са-

вечкімі публікацыямі заключаецца ва ўключэнні ў выданне біяграфічных звестак пра людзей, рэпрэсаваных савецкімі ўладамі, і прадстаўнікоў апазіцыйных рухаў у КПСС і «Сельробе».

У 1989 г. вядомыя савецкія ўкраінскія гісторыкі Ю. Слыўка і М. Панчук імкнуцца з дапамогай увядзення ў навуковы зварот новых дакументаў ліквідаваць некаторыя «белыя плямы» гістарычнага мінулага заходнеўкраінскіх камуністаў. Яны зрабілі акцэнт на фракцыйнай барацьбе ў КПЗУ ў 1927–1928 гг., а таксама выніках расколу партыі [11; 12]. Ю. Слыўка асвятляе рэпрэсіі савецкага ўрада супраць лідараў заходнеўкраінскага леварадыкальнага руху і раскрывае прычыны і ўмовы роспуску КПЗУ. М. Панчук спыніўся на дзвюх важных накірунках развіцця левага руху – заваяванні падтрымкі сялянства і нацыянальным пытанні, перагледзеў шэраг уласных канцэпцый і высноў з папярэдніх даследаванняў [13; 14]. Аўтарскія даследаванні, праведзеныя пасля 1991 г., характарызуюцца ў пэўнай ступені змененымі ацэнкамі дзейнасці КПЗУ і «Сельроба», у прыватнасці іх пра-савецкая і класавая арыентацыя трактуецца як адзін з ключавых фактараў, які перашкаджаў аб'яднанню ўкраінскіх сіл для абароны нацыянальных інтарэсаў.

На думку гістарыёграфа В. Футалы, Ю. Слыўка і М. Панчук аднымі з першых сфармулявалі важную выснову: кіраўнікі заходнеўкраінскіх камуністаў былі ў авангардзе дзеячаў камуністычных партый свету – членаў Камінтэрна, якія павялі рашучую і адкрытую барацьбу супраць палітыкі Сталіна і ЦК КП(б)У [6].

У 1990 г. С. Дзеравянка абараніў кандыдацкую дысертацыю, вывучыўшы крыніцы па гісторыі КПСС. Даследчык прааналізаваў праблему, якая не была прадметам даследавання яго папярэднікаў – працэс ліквідацыі КПСС, таксама разгледзеў матэрыялы пра лёс рэпрэсаваных заходнеўкраінскіх камуністаў [15].

Развіццё тэматыкі леварадыкальнага руху ў сучаснай украінскай гістарыяграфіі

Дзейнасць левых партый у Заходняй Украіне ў 1921–1929 гг. вывучаў М. Кугуцяк. Гісторык сцвярджаў, што фарміраванне большасці палітычных партый, груп, ар-

ганізацый і прафсаюзаў у Заходняй Украіне адбывалася на нацыянальнай аснове. Такім чынам, працаздольнае насельніцтва трапляла пад уплыў розных груп і партый, што ўзнімала пытанне аб магчымасці іх аб'яднання для сумеснай дзейнасці. Даследчык таксама адзначыў, што ідэя тактыкі адзінага фронту мела поспех, бо шэраг актывістаў пакінулі сацыялістычныя партыі і сталі на бок левых радыкальных сіл [16, с. 122].

Дзейнасць украінскіх леварадыкальных сіл як у часы СССР, так і ў постсавецкі час з'яўляецца прадметам даследаванняў І. Васюты [9; 17–20]. Яго працы прысвечаны сацыяльна-эканамічнаму і палітычнаму развіццю заходнеўкраінскіх зямель, асвятленню становішча сялянства, уплыву камуністычнай прапаганды і палітычнай сітуацыі ў рэгіёне. Цікавае выклікае манаграфія «Палітычная гісторыя Заходняй Украіны» (1918–1939). Гісторык абгрунтоўвае перыядызацыю развіцця леварадыкальнага руху [8, с. 10]. І. Васюта звязвае рэпрэсіі СССР у адносінах да членаў КПП, КПЗУ і КПЗБ і роспуск партый з тым, што яны адмовіліся ад барацьбы за ідэалы «левага талітызму» і пасля пераходу да новага курсу фактычна выйшлі з-пад кантролю Камінтэрна [8, с. 284–285]. Імкненне да кансалідацыі левых сіл у стварэнні адзінага антыфашысцкага народнага фронту, непадкантрольнага Савецкаму Саюзу, І. Васюта таксама ілюструе скліканнем у маі 1935 г. у Львове Антыфашысцкага кангрэсу дзеячаў культуры Польшчы, Заходняй Украіны і Заходняй Беларусі [8, с. 287].

Фактарамі, з якімі І. Васюта звязвае змены ў леварадыкальным руху ў Заходняй Украіне, з'яўляюцца ў першую чаргу палітыка польскіх улад, міжнародная абстаноўка, сацыяльна-эканамічнае становішча. Дырэктывы з Савецкага Саюза адыгрываюць тут значна меншую ролю.

У гістарыяграфіі незалежнай Украіны леварадыкальныя сілы разглядаліся таксама праз прызму адносін з іншымі ўкраінскімі палітычнымі партыямі. І. Райкоўскі разглядае развіццё Украінскай сацыял-дэмакратычнай партыі ў міжваенны перыяд, а таксама ўплыў на яе КПЗУ [21]. Адзін з раздзелаў дысертацыі даследчыка прысвечаны праблеме эвалюцыі УСДП у леварадыкальным накірунку, што прывяло да барацьбы дзвюх ключавых канцэпцый у яе праграм-

ных устаноўках – нацыянальнага пытання і пабудовы пралетарскага фронту [21, с. 12]. Пераход палітычнай сілы ў партыі на пазіцыі бальшавікоў мела месца ў сувязі з распаўсюджваннем левых ідэй сярод партыйных нізоў, калі ў УСДП уліліся шэрагі прыхільнікі Савецкай Украіны і палітыкі «ўкраінізацыі». Даследчык, абапіраючыся на ўспаміны сучаснікаў, тлумачыць прасавецкія настроі ў партыі неразумным адрозненняў, якія існавалі паміж заходне-еўрапейскімі канцэпцыямі сацыялізму і яго бальшавіцкай версіяй [21, с. 13].

І. Соляр вывучае працэсы кансалідацыі левых і левацэнтрэцкіх арганізацыі ў Заходняй Украіне. Разглядаючы дынаміку поглядаў і праграмных палажэнняў такой арганізацыі як «Сельроб», падкрэслівае яго штучны характар, які прыводзіў да пастаянных канфліктаў у арганізацыі. Даследчык адмаўляе сцвярджэнні савецкіх гісторыкаў аб тым, што ўтварэнне гэтай арганізацыі было вынікам росту аўтарытэту КПСС [22]. Таксама І. Соляр аналізуе эвалюцыю палітычных поглядаў УСДП ад прыхільнасці да Савецкага Саюзу да крытыкі камунізму. Даследчык падкрэслівае, што леварадыкальныя тэндэнцыі ў партыі былі ў значнай ступені інспіраваны ўладамі Савецкай Украіны [23].

Адным з найноўшых даследаванняў гісторыі КПЗУ з'яўляецца кандыдацкая дысертацыя М. І. Пырыг [24]. Яна даследуе адносіны КПЗУ з іншымі левымі партыямі і рухамі да расколу канца 1920-х гг. Гісторык адзначае, што нацыянальнае пытанне з'яўлялася досыць важным для КПЗУ, але пад уплывам такіх знешніх фактараў, як КП(б)У, Камінтэрн, КПЗУ не змагла прапанаваць заходнеўкраінскаму насельніцтву канструктыўнага вырашэння нацыянальнай праблемы. Гэта прывяло нават да адтоку радыкальна настроенай моладзі з леварадыкальных арганізацый у нацыяналістычныя леварадыкальныя. Пасля чыстак на мяжы 1920–30-х гг., як сцвярджае М. І. Пырыг, у асяроддзі заходнеўкраінскага леварадыкальнага руху ўзнікаюць ваганні паміж ідэямі аб'яднання з УССР і аўтаноміі Заходняй Украіны ў складзе Польшчы [24, с. 193].

У цэлым у асяроддзі ўкраінскіх гісторыкаў пачатку XXI ст. сфарміраваўся асцярожны тэзіс аб тым, што ідэалогія КПЗУ 1920-х гг. была блізкай да нацыянал-

камунізму. Аўтары аглядных выданняў па гісторыі Украіны С. Кульчыцкі і Я. Грыцак сцвярджаюць, што з канца 1920-х – пачатку 1930-х гг. пачынаецца заняпад камуністычнага руху ў Заходняй Украіне. Пад уплывам звестак пра калектывізацыю, рэпрэсіі і галадамор заходнеўкраінскае насельніцтва паступова адварочвалася ад камуністаў [7, с. 302; 25, с. 196–197].

У сучасным украінскім грамадстве на навуковую дыскусію, прысвечаную камуністычным рухам, актыўна ўплывае прыняты ў 2015 г. пакет законаў «Аб дэкамунізацыі». Гэтыя законы не толькі забараняюць прапаганду камунізму і таталітарызму, але і, на думку некаторых прадстаўнікоў грамадскіх колаў, датычаць перагляду камуністычнага мінулага Украіны, а таксама могуць паўплываць на аб'ектыўнасць навуковага вывучэння.

Заклучэнне

Сучасная беларуская гістарычная навука пакінула даследаванні КПЗБ на метадалагічным ўзроўні савецкай гістарыяграфіі і ў 1990-я – 2010-я гг. звярталася, за выключэннем адзінак маладых даследчыкаў, да гэтай тэматыкі ўскосна. Украінская гістарыяграфія паспрабавала пераасэнсаваць пытанні дзейнасці леварадыкальных партый і рухаў у Заходняй Украіне, пашырыўшы тэматычнае кола, крыніцазнаўчую базу, а таксама выкарыстаўшы сучасны метадалагічны падыход. Прычым заклалі аснову дадзенай навуковай трансфармацыі аўтарытэтных гісторыкі – спецыялісты па рэвалюцыйным і нацыянальна-вызваленчым руху ў Заходняй Украіне, якія да 1990-х гг. ужо мелі сапалідныя навуковыя напрацоўкі ў выглядзе манаграфій і доктарскіх дысертацый. Асноўныя тэматычныя накірункі вывучэння КПЗУ сучаснымі украінскімі гісторыкамі – гэта пытанні ўтварэння адзінай КПЗУ ў 1919–1923 гг. і пытанні расколу 1927–1928 гг. Сучасныя беларускія гісторыкі разглядаюць камуністычны рух выключна як арганізацыйна-інстытуцыянальную і ідэалагічную праяву маскоўскага ўплыву, чужародную для заходнебеларускага селяніна. Украінскія гісторыкі імкнуцца ў расколе заходнеўкраінскіх камуністаў у антымаскоўскім лагера бачыць леварадыкальнае крыло украінскага нацыянальна-вызваленчага руху. Сучасныя ўкраінскія гісторыкі імкнуцца

разглядаць не асобна КПЗУ, а леварады-кальны рух у комплексе. Робіцца выснова, што на КПЗУ аказвалі ўплыў не толькі СССР

і Камінтэрн, але і іншыя заходнеўкраінскія партыі, польская палітыка, грамадска-палітычная сітуацыя ў Заходняй Украіне.

СПІС ВЫКАРЫСТАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. Савіч, А. А. Айчынная гістарыяграфія гісторыі Заходняй Беларусі 1921–1939 гадоў : манаграфія / А. А. Савіч. – Брэст : БрДУ, 2019. – 300 с.
2. Савіч, А. А. Камуністычны рух у Заходняй Беларусі ў пачатку 1920-х гг. і стварэнне КПЗБ: гістарыяграфічны дыскурс / А. А. Савіч // Весн. Брэсц. ун-та. Сер. 2, Гісторыя. Эканоміка. Права. – 2014. – № 2. – С. 12–23.
3. Вашкевіч, А. Супрацоўніцтва паміж КПЗБ і БХД (восень 1935 – восень 1936 г.) / А. Вашкевіч // Беларус. гіст. часоп. – 2006. – № 10. – С. 19–24.
4. Горны, А. С. Месца Камуністычнай партыі Заходняй Беларусі (1923–1938) / А. С. Горны // Беларус. думка. – 2021. – № 7. – С. 72–77.
5. Казак, О. Национальная принадлежность жителей Полесского воеводства Польши в оценках деятелей Коммунистической партии Западной Беларуси / О. Казак // Государства Центральной и Восточной Европы в исторической перспективе : сб. науч. ст. по материалам II Междунар. науч. конф., Пинск, 24–25 ноября 2017 г. : в 2 ч. / Полес. гос. ун-т ; под ред. Р. Б. Гагуа. – Пинск : ПолесГУ, 2017. – Ч. 2. – С. 147–150.
6. Футала, В. Історія вивчення суспільно-політичнаго життя українців у міжвоєнній Польщі (1921–1939) / В. Футала. – Львів ; Дрогобич : Коло, 2010. – 456 с.
7. Кульчицький, С. Україна між двома війнами / С. Кульчицький // Україна крізь віки : у 15 т. – Київ : Альтернатива, 1999. – Т. 11. – 336 с.
8. Васюта, І. К. Політична історія Західної України (1918–1939) / І. К. Васюта. – Львів : Каменяр, 2006. – 335 с.
9. Васюта, І. Формування робітничо-селянського союзу в революційній боротьбі на Західній Україні. 1921–1939 / І. Васюта. – Львів : Вища шк., 1988. – 174 с.
10. Борці за возз'єднання : біогр. довід. / редкол. Ю. Ю. Сливка [та ін.] ; упор. Ю. Ю. Сливка. – Львів : Каменяр, 1989. – 359 с.
11. Сливка, Ю. Сторінки історії КПЗУ / Ю. Сливка. – Львів : Каменяр, 1989. – 94 с.
12. Панчук, М. І. «Білі плями» героїчного літопису. Із історії Комуністичної партії Західної України / М. І. Панчук. – Київ : Політвидв-во України, 1989. – 131 с.
13. Панчук, М. Боротьба КПЗУ за ідейне й організаційне зміцнення партійних лав і посилення впливу на маси / М. Панчук. – Київ : Вища шк., 1982. – 198 с.
14. Панчук, М. У полум'ї класових битв (Про боротьбу КПЗУ за інтернаціональне згуртування західноукраїнських трудящих проти буржуазного націоналізму) / М. Панчук. – Київ : Вид-во політ. літ. України, 1979. – 214 с.
15. Деревянко, С. Источники изучения истории Коммунистической партии Западной Украины (вопросы организационного строительства) : автореф. ... канд. ист. наук : 07.00.02 / С. Деревянко. – Киев, 1990. – 20 с.
16. Кугутяк, М. Історія української націонал-демократії (1918–1929) : у 2 т. / М. Кугутяк. – Київ ; Івано-Франківськ : Плай, 2002. – Т. 1. – 534 с.
17. Васюта, І. Галицько-волинське село між світовими війнами : монографія / І. Васюта. – Львів : Каменяр, 2010. – 507 с.
18. Васюта, І. Національно-визвольний рух у Західній Україні (1918–1939 рр.) / І. Васюта // Укр. іст. журн. – 2001. – № 5. – С. 22–42.
19. Васюта, І. Селянський рух на Західній Україні в 1919–1939 рр. / І. Васюта. – Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1971. – 220 с.
20. Васюта, І. Соціально-економічні відносини на селі Західної України до возз'єднання (1918–1939) / І. Васюта. – Львів : Вища шк., 1978. – 192 с.
21. Райківський, І. Українська соціал-демократична партія (1918–1939 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / І. Райківський. – Львів, 1996. – 20 с.

22. Соляр, І. «Сельроб» від створення до розколу (1926–1927 рр.) / І. Соляр // Галичина. – 2006–2007. – № 12–13. – С. 126–132.
23. Соляр, І. Зовнішні орієнтації національно-державницьких партій Західної України (1923–1939) / І. Соляр. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2011. – 354 с.
24. Пиріг, М. І. Український ліворадикальний рух у Польщі (1919–1929 рр.) : дис ... канд. іст. наук : 07.00.01 / М. І. Пиріг. – Львів, 2016. – 245 арк.
25. Грицак, Я. Й. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX–XX ст. / Я. Й. Грицак. – Київ : Yakaboo, 2019. – 656 с.

REFERENCES

1. Savich, A. A. Ajchynnaja historyjagrafija historyi Zakhodnij Belarusi 1921–1939 hadou : manahrffija / A. A. Savich. – Brest : BrDU, 2019. – 300 s.
2. Savich, A. A. Kamunistychny rukh u Zakhodnij Belarusi u pachatku 1920-kh hh. i stvarenie KPZB: hisharyjagrafichny dyskurs / A. A. Savich // Viesn. Bresc. un-ta. Ser. 2, Historyja. Ekonomika. Prava. – 2014. – № 2. – S. 12–23.
3. Vashkievich, A. Supracounictva pamizh KPZB i BHD (vosien' 1935 – vosien' 1936 h.) / A. Vashkievich // Belarus. hist. chasop. – 2006. – № 10. – S. 19–24.
4. Horny, A. S. Miesca Kamunistychnaj partyi Zakhodnij Belarusi (1923–1938) / A. S. Horny // Belarus. dumka. – 2021. – № 7. – S. 72–77.
5. Kazak, O. Nacional'naja prinadliezhnost' zhiteliej Polieskogo vojevodstva Pol'shi v ocen-kakh diejateliej Kommunistichieskoj partii Zapadnoj Belarusi / O. Kazak // Gosudarstva Central'noj i Vostochnoj Jevropy v istorichieskoj perspektivie : sb. nauch. st. po materialam II Miezhdunar. nauch. konf. Pinsk, 24–25 nojab. 2017 g. : v 2 ch. / Polies. gos. un-t ; pod ried. R. B. Gagua. – Pinsk : PoliesGU, 2017. – Ch. 2. – S. 147–150.
6. Futala, V. Istorija vyvchennia suspil'no-politychnoho zhyttia ukrajinciv u mizhvojennij Pol'shchi (1921–1939) / V. Futala. – L'viv ; Drohobych : Kolo, 2010. – 456 s.
7. Kul'chyc'kyj, S. Ukrajina mizh dvoma vijnamy / S. Kul'chyc'kyj // Ukrajina kriz' viky : u 15 t. – Kyjiv : Al'ternatyva, 1999. – T. 11. – 336 s.
8. Vasiuta, I. K. Politychna istorija Zakhidnoji Ukrainy (1918–1939) / I. K. Vasiuta. – L'viv : Kameniar, 2006. – 335 s.
9. Vasiuta, I. Formuvannia robitnycho-selians'kogo sojuzu v revoljucijnij borot'bi na Zakhidnij Ukraini. 1921–1939 / I. Vasiuta. – L'viv : Vyshcha shk., 1988. – 174 s.
10. Borci za vozz'jednannia : biohr. dovid. / redkol.: Yu. Yu. Slyvka [ta in.] ; upor. Yu. Yu. Slyvka. – L'viv : Kameniar, 1989. – 359 s.
11. Slyvka, Yu. Storinky istoriji KPZU / Yu. Slyvka. – L'viv : Kameniar, 1989. – 94 s.
12. Panchuk, M. I. «Bili pliamy» heroichnoho litopysu. Iz istoriji Komunistychnoji partiji Zakhidnoji Ukrainy / M. I. Panchuk. – Kyjiv : Polityd-vo Ukrainy, 1989. – 131 s.
13. Panchuk, M. Borot'ba KPZU za idejne j orhanizacijne zmicennia partijnyh lav i posylennia vplyvu na masy / M. Panchuk. – Kyjiv : Vyshcha shk., 1982. – 198 s.
14. Panchuk, M. U polumji klasovyh bytv (Pro borot'bu KPZU za internacional'ne zhurtuvannia zakhidnoukrajins'kykh trudiashchykh proty burzhuaznoho nacionalizmu) / M. Panchuk. – Kyjiv : Vyd-vo polit. literatury Ukrainy, 1979. – 214 s.
15. Dierievianko, S. Istochniki izuchienija istorii Kommunistichieskoj partii Zapadnoj Ukrainy (voprosy organyzacionnogo stroitel'stva) : avtorief. ... kand. ist. nauk : 07.00.02 / S. Dierievianko. – Kijev, 1990. – 20 s.
16. Kuhutiak, M. Istorija ukrajins'koho nacional-demokratiji (1918–1929) : u 2 t. / M. Kuhutiak. – Kyjiv ; Ivano-Frankivs'k : Plaj, 2002. – T. 1. – 534 s.
17. Vasiuta, I. Halyc'ko-volyns'ke selo mizh svitovymy vijnamy : monohrafija / I. Vasiuta. – L'viv : Kameniar, 2010. – 507 s.
18. Vasiuta, I. Nacional'no-vyzvol'nyj rukh u Zakhidnij Ukraini (1918–1939 rr.) / I. Vasiuta // Ukr. ist. zhur. – 2001. – № 5. – S. 22–42.
19. Vasiuta, I. Selians'kyj rukh na Zakhidnij Ukraini v 1919–1939 rr. / I. Vasiuta. – L'viv : Vyd-vo L'viv. un-tu, 1971. – 220 s.

-
20. Vasiuta, I. Social'no-ekonomichni vidnosyny na seli Zakhidnoji Ukrajinji do vozzjednannia (1918–1939) / I. Vasiuta. – L'viv : Vyscha shk., 1978. – 192 s.
21. Rajkivs'kyj, I. Ukrajin'ska social-demokratychna partija (1918–1939 rr.) : avtoref. dys. ... kand. ist. nauk : 07.00.01 / I. Rajkivs'kyj. – L'viv, 1996. – 20 s.
22. Soliar, I. «Sel'rob» vid stvorennia do rozkolu (1926–1927 rr.) / I. Soliar // Halychyna. – 2006–2007. – № 12–13. – S. 126–132.
23. Soliar, I. Zovnishni orijentaciji nacional'no-derzhavnyc'kykh partij Zakhidnoji Ukrajinji (1923–1939) / I. Soliar. – L'viv : In-t ukrajinoznavstva im. I. Krypjakovycha NAN Ukrajinji, 2011. – 354 s.
24. Pyrih, M. I. Ukrajin'skyj livoradykal'nyj rukh u Pol'shchi (1919–1929 rr.) : dys. ... kand. ist. nauk : 07.00.01 / M. I. Pyrih. – L'viv, 2016. – 245 ark.
25. Hrycak, Ya. Yo. Narys istoriji Ukrajinji. Formuvannia modernoji ukrajins'koji naciji XIX–XX st. / Ya. Yo. Hrycak. – Kyjiv : Yakaboo, 2019. – 656 s

Рукапіс наступіў у редакцыю 11.10.2021